

Od Kristiána k Zachovi. Oldřich Nový 1935 - 1969.

Šárka Gmitterková

V širokém povědomí představují české filmové hvězdy z doby první republiky dosti frekventované téma. Dorůstají stále další generace fanoušků, které si tyto herecké stálice nemohou pamatovat z divadelních prken; jejich zájem tak iniciují četné reprízy filmů pro pamětníky; dále knižní trh ať už formou výpravných fotografických publikací (JIRAS 2005, 2006, 2011) nebo zapomenutelných sezonních titulů (FROMÁČKOVÁ 2012, JUNEK 2012, VOGELER 2012) a v neposlední řadě výjimečné osudy dvou významných prvorepublikových hvězd (Adina Mandlová, Lída Baarová) dostaly v uplynulé dekádě podobu divadelní inscenace.¹ Tento populární diskurz s sebou kromě nostalgie a nekritické adorace nese také dodnes nevyřešené otázky "kulturní viny" a/nebo osobního selhání během protektorátních let. Herec, coby ztělesnění správného občanského postoje - toto téma není časově omezeno pouze na polovinu 20. století, ale rezonovalo dávno předtím i několik dekád poté. Nejprve v dávno zapomenutých příbězích předních členů souboru Národního divadla (SOCHOROVÁ 2006, 155 - 170) a po roce 1968 vidím jasnou dělící čáru mezi těmi, kteří se cítili povinováni bavit národ za jakýchkoliv okolností a těmi, kteří bez politické svobody tvořit nemohli a ani nechtěli (například Jiřina Bohdalová versus Vlasta Chramostová).

V obecném povědomí tedy na sebe prvorepublikové filmové hvězdy vážou poměrně různorodé významy, je proto s podivem, že česká filmologie pociťovaný přetlak kolem nich dosud tak málo reflektovala. S výjimkou tematického čísla časopisu *Iluminace* (č. 1, 2012) věnovaného českým filmovým hvězdám nebyla tato oblast podrobněji zpracována. Téma hvězdnosti nebo alespoň herecké problematiky se neobjevuje ani v aktuálně řešených disertačních pracích² ani se nevyskytuje v nedávno vydaných sbornících *Film a dějiny 3* (FEIGELSON – KOPAL 2012) nebo *Naplánovaná kinematografie* (SKOPAL 2012). Prvorepubliková hvězdnost představuje stále málo probádaný jev, navíc v souvislosti s transformací tohoto fenoménu v jeho poválečnou, ne tak nápadnou podobu. V případě některých velmi "viditelných" hvězd pozorujeme drastické přerušení kariéry (Adina Mandlová, Lída Baarová, Vlasta Burian) a u jiných pouze sporadická angažmá v zestátněné kinematografii (Nataša Gollová, Jiřina Štěpničková, Věra Ferbasová a další). Pak ale existuje úzká skupina hereckých stalic, která plynule navázala na svou dřívější slávu i v radikálně odlišných poválečných podmínkách (Jaroslav Marvan, Zdeněk Štěpánek, Oldřich Nový). I pokud pomineme do očí bijící genderový rozměr celé věci (opravdu se jednalo o příslušnost k překonanému buržoaznímu hvězdnému systému anebo prvorepublikové herečky pro plátno prostě zestárlý?), zůstává stále celá řada otázek pátrajících po důvodech, způsobech a okolnostech této hvězdné transformace. Navrhovaný projekt disertační práce ve formě případové studie s názvem *Od*

¹ Představení *Adina* podle hry Mileny Jelínkové režíroval v Divadle na Vinohradech Martin Stropnický (premiéra 6. 12. 2007). Hru *Goebbels/Baarová* podle vlastního scénáře inscenoval v Divadle Komedie Dušan Pařízek (premiéra 4. 9. 2009)

² Čestnou výjimku představuje moje kolegyně Vladimíra Chytilová, která v Ústavu filmu a audiovizuální kultury FFMU zpracovává disertační projekt s názvem *Filmové hvězdy v socialistickém Československu 1945-1980*.

Kristiána k Zachovi: Oldřich Nový 1935–1969 si klade za cíl přispět k porozumění výše naznačené problematiky a také důraznější prosazování metodologie výzkumu hvězdných systémů („*star studies*“) v českém akademickém prostředí. Pro studii tohoto zaměření představuje osobnost Oldřicha Nového vhodnou volbu z několika následujících důvodů:

– Časové vymezení projektu je dáno rozmezím 1935 až 1969. V roce 1935 Oldřich Nový přesídlil z Brna do Prahy, v roce 1969 má premiéru jeho poslední film *SVĚTÁCI* (r. Zdeněk Podskalský). Příchodem do metropole vyměnil stabilní post vedoucího operety Národního divadla v Brně za nejistou budoucnost majitele a ředitele Nového divadla v Praze; tento přesun s sebou však nesl také začátek Nového velmi úspěšné filmové kariéry. Během následujících dekád došlo k výrazným změnám v chápání hereckých hvězd - od stabilní prvorepublikové hvězdnosti přes zestátnění řady kulturních institucí po roce 1945 až k negaci buržoazního hvězdného systému. Následující společenské a ideologické uvolnění v 60. letech 20. století dovolilo vytvořit jak zcela nové typy hvězd, modelovaných podle západních vzorů (Olga Schoberová), tak rehabilitovat údajně vymýcenou prvorepublikovou slávu (Hugo Haas byl v listopadu roku 1963 oficiálně pozván na oslavy založení Národního divadla, kde mu byla udělena čestná medaile; Jiřina Štěpničková byla propuštěna z vězení v roce 1960 a o osm let později byla jmenována zasloužilou umělkyní; v létě 1966 Adina Mandlová zkoušela hlavní roli v chystaném muzikálu *Hello, Dolly!* v Hudebním divadle v Karlíně). Fakt, že Oldřich Nový mohl ve všech právě nastíněných obdobích pracovat a do jisté míry modelovat svůj hvězdný obraz na míru konkrétnímu společensko-politickému klimatu, je pro tuto práci stěžejní.

– Jak již bylo řečeno, Oldřich Nový vlastnil Nové divadlo, pro něž většinu her spolu se svou manželkou Alicí přeložil, dále režíroval a ve svých inscenacích také často sehrál hlavní role. Být majitelem „star divadla“ neznamenal mezi českou hereckou elitou v době první republiky žádnou výjimku. Podobně se realizovali také Vlasta Burian, Jiří Voskovec a Jan Werich, Jára Kohout a Andula Sedláčková. I další hvězdy tohoto období musely svůj čas rovnoměrně dělit mezi divadlo a kinematografii, i když "pouze" jako členové souborů. Existence ve dvou odlišných uměleckých formách stále patří mezi málo zdůrazňované aspekty hlavně předválečné hvězdnosti a tento disertační projekt má jako jednu z ambicí potvrzení premisy přínosu interdisciplinárního bádání v oblasti výzkumu českých filmových hvězd. Doposud jsme tyto herecké veličiny vnímali pouze prizmatem teatrologů, kteří mají ve zvyku nereflektovat, anebo pouze minimálně, filmovou linii v kariéře vybraných herců (JUST 1993, ČERNÝ 1996).³ Ostatně jim v tom byly nápomocné i hvězdy samy; jejich memoáry se kinematografií buď nezabývají, nebo ji nemístně zlehčují (PEŠEK 1977, 92–95; PIVEC 1985, 61).⁴ I v případě jediné serióznější monografie věnované Oldřichu Novému jeho pozice divadelníka zastiňuje Oldřicha Nového, filmovou hvězdu (SUCHÝ

³ Například monografie Jindřicha Černého o Jiřině Štěpničkové obsahuje pouze pár stránek věnovaných kinematografii, nazvaných *Filmová intermezza*, z jinak výborné monografie Vladimíra Justa vychází obraz Vlasty Buriana jako primárně divadelního herce. Filmová zpracování komikových inscenací Just staví do podružné role jedné z mnoha repríz - i když tyto "reprízy" dnes nabízejí jedinou možnost, jak být svědky Burianova mistrovství.

⁴ Autobiografie Jana Pivce dává k dobru pouze komické příhody z natáčení filmu *PANCÉŘOVÉ AUTO* (r. Rolf Randolf, 1929); Ladislav Pešek pak vzpomíná na svůj první snímek *LOUPEŽNÍK* (1931) v režii Josefa Kodíčka podle divadelní hry Pavla Čapka.

2000, TUNYS 1996).⁵ Je na čase dosavadní nepoměr narušit a ptát se, nakolik divadelní angažmá, byť doposud hodnocená jako umělecky závažnější, napomáhají výzkumu filmových hvězd první poloviny 20. století.

Podobně jako na vlastní scéně i na plátně Oldřich Nový vynikal stabilitou svého hereckého typu. Před válkou a za protektorátu hrál zejména bonvivány, městské typy, umělce a fantasy; zpočátku záporně laděné role, ale později se jeho snílci vyprofilovali jako v jádru dobří lidé. Relativní stálost hvězdného obrazu ale nebyla vlastní pouze Novému (naopak, byla průvodním jevem předválečné hvězdnosti); avšak v souvislosti s jeho pozicí majitele a provozovatele divadla můžeme nejen popsat, ale také rozklíčovat vznik tolik úspěšného hereckého typu. A skutečnost, že Nový mohl setrvat na filmovém plátně i po roce 1948 mi dovolí jak pojmenovat univerzálně přijatelné elementy tohoto hvězdného obrazu, tak zmapovat ty prvky, které do nově uspořádané kinematografie neprošly; a konečně také postihnout způsoby této hvězdné proměny.

Metodologie a relevance v rámci výzkumu hvězdných systémů

Metodologie výzkumu hvězdných systémů (*star studies*) existuje od roku 1979, kdy vyšla kniha Richarda Dyera nazvaná *Stars*. Od té doby ale není studie, jejíž závěry by byly obecně platné a použitelné a to navzdory autorovu varování, že jeho koncepce hvězd se hodí spíš pro Hollywood než jiné kinematografie a pro filmovou slávu spíš než pro ostatní formy hvězdnosti (DYER 1998, 3). Dyerovo vnímání hvězdných obrazů (*star images*) jako strukturovaných polysemií přesně odpovídá naturelu hvězdného obrazu Oldřicha Nového. V případě hvězdného obrazu nejde o žádný konkrétní obraz, ale o shluk fotografií, podobizen, stylizací ve filmových a divadelních rolích a dále o povědomí o hvězdě tak, jak ji známe z biografií, článků, rozhovorů, celkového jednání a vystupování a vlastních prohlášení. Jednotlivé elementy nemusí být vždy v souhře a rozhodně do sebe bezproblémově nezapadají; určité významy je z ideologického hlediska nutné skrýt a jiné naopak vyzdvihnout. Právě tato fluidní povaha hvězdného obrazu, kde žádný význam není definitivní ani dominantní z něj činí základní pojem pro analýzu Oldřicha Nového - filmové a divadelní herecké hvězdy.

Další důležitý pojem představuje *star vehicle*, nepřeložený a ponechaný v nesklonném tvaru, protože by byla škoda přijít o jeho etymologické zázemí, Termín totiž vzešel ze samotné filmové výrobní praxe amerického filmového průmyslu v klasickém období (30. až 60. léta 20. století), neboť trefně vystihuje práci s ekonomickým potenciálem hvězd. Popisuje způsob přípravy, natáčení a propagace filmů s ohledem na hvězdu a její obraz, hledání vhodných námětů a jejich modulaci tak, aby bylo zaručeno co nejúčinnější využití hvězdy. Pokud je *star vehicle* funkční, přetrvávající a konzistentní, může nabrat skoro až kvality žánru (např. filmy s Johnem Wayneem nebo Judy Garlandovou a Mickey Rooneyem), neboť tyto mají kontinuální vizualitu, ikonografii a strukturu, zejména co do způsobu narace a funkce hvězdy v ní. *Star vehicle* Oldřicha Nového je zapotřebí podrobit analýze o třech úrovních, v nichž zmapují kontinuální prvky vinoucí se filmografií Oldřicha Nového. Jedná se o

⁵ Na celkem 220 stranách knihy bere Ladislav Tunys film v potaz na pouhých 17 stranách; v kapitole nazvané, podobně jako u Černého práce o Štěpničkové, Mezihra. Další monografie o Novém pochází z pera Ondřeje Suchého, avšak v tomto případě se jedná o poněkud diskutabilní počín, který spíš než jako seriózní studii můžeme vnímat jako fanouškovský testament.

kontinuity na bázi ikonografie (kostým, maska, líčení), vizuálního stylu (jak a kde je Oldřich Nový v záběrech umístěn a nasvícený a dále způsoby, jimiž je snímán) a konečně struktury (jaká je pozice Nového v příběhu, jeho funkce v rovině přesahu atd.).

Výše naznačené pojmy a metody se dají užít i bez ohledu na kulturní, společenská, historická a ideologická specifika lokálních hvězdných systémů. Jiné studie však takovou aplikační svobodu nenabízejí. Například slavná historická práce Richarda deCordovy popisuje třífázový zrod amerického hvězdného systému, nadefinované pojmy pak šířeji vztahuje na tři úrovně hereckého subjektu provázející jeho genezi ve hvězdu (deCORDOVA 2001). Tento proces ale díky vyzdvihování informací ze soukromí, definitivně potvrzujících hvězdný status, má omezenou platnost právě pro americké prostředí. V posledních patnácti letech nabírá na síle relativně nová snaha vymezit se vůči převládajícím popisům a to na bázi lokální historie; například v době maximálního vlivu klasického Hollywoodu poukázat na alternativní fungování místních kinematografií, které se sice v některých ohledech světově dominantní produkcí sytily a vzhlížely k ní, ale zároveň vyrůstaly z jedinečného, kulturně-politického prostředí. Akcent na národní hodnoty, ať už formou vztahování se k jiným uměleckým formám nebo popisem některých hvězd jako ztělesnění specifických hodnot, je tu trvalým jevem, který lokální hvězdné systémy zásadně odlišuje od nadnárodně laděného Hollywoodu. V Evropě se zatím nejvíce pozornosti dostává transnacionálním hvězdám, jejichž sláva dalece přesahuje domácí filmový průmysl (např. Sophia Loren, Brigitte Bardot, Sean Connery), i když můžeme identifikovat také pár textů, které věnují prostor hvězdám pouze s limitovanými možnostmi nadnárodního přesahu. Například Ginette Vincendeau v knize *Stars and Stardom in French Cinema* (VINCENDEAU 2000) staví proti hollywoodské hegemonii popis alternativního, ale neméně důležitého francouzského hvězdného systému, který vytvořil světové hvězdy díky filmům lokální produkce. Vincendeau přitom zkoumá jak notoricky známá jména (Catherine Deneuve, Jean Gabin, Juliette Binoche), u nichž je stejně důležitá mezinárodní proslulost jako jejich specifická francouzská recepce; dost místa však zůstává i pro zapomenuté nebo málo zkoumané frankofonní hvězdy (Max Linder, Louis de Funès). Bruce Babington editoval v roce 2001 sborník analyzující jak ty hvězdy, které v mezinárodním měřítku uspěly - Alec Guinness, Albert Finney, Emma Thompson - tak rovněž ty, které v tomto ohledu selhaly - Gracie Fields, Anton Walbrook, Diana Dors (BABINGTON 2002). Podobně Joseph Garncarz poukazuje na existenci německého hvězdného systému, jehož hvězdy v mezinárodním měřítku sice tolik nerezonovaly, ale v rámci národního kulturně-společenského života představovaly důležitý element (GARNCARZ 2010, 116–134). Ačkoliv tyto výzkumy nepřinášejí zásadní metodologické redefinice, motivuje je snaha vidět hvězdy nejen jako ekonomické agens, ale hlavně v nich spatřit ztělesnění specifických národních hodnot. Do kontextu tohoto otevírání se teorie hvězd a „hvězdnosti“ dosud neprobádaným formám slávy bych ráda zasadila svou disertační práci. Navíc, při svém dosavadním pátrání po vhodné metodologické literatuře jsem dosud nenarazila na studii, která by se zabývala tak dramatickým přepólováním jedné hvězdy, vynuceným vnějšími ideologickými vlivy jako tomu bylo

v případě Oldřicha Nového.⁶ Existují texty, které se zabývají proměnou hvězdy z hlediska kostýmu, kulturního transferu, dospívání nebo stárnutí herce/herečky, následkem technologických změn v kinematografii, ale nikdy z čistě politických důvodů.

Hlavní výzkumné otázky

Primárním cílem tohoto disertačního projektu bude popis hvězdného obrazu Oldřicha Nového a jeho charakteristika na základě komparace s dalšími hvězdnými obrazy generačně spřízněných herců. Jaké byly klíčové charakteristiky hvězdného obrazu Oldřicha Nového a které jeho aspekty vyvstanou jako nejdůležitější ve srovnání s dalšími hvězdami své doby? V souladu s interdisciplinární povahou tohoto výzkumu se budeme dále tázat – do jaké míry je hvězdný obraz synergicky utvářen jak kinematografií, tak divadlem? Mají divadelní role Oldřicha Nového souvislost s jeho filmovými úlohami (a naopak)? V souvislosti s proměnou hvězdného obrazu Oldřicha Nového pro potřeby nově zestátněné kinematografie budu sledovat, zda jsou v tomto hvězdném obraze patrné kontinuity navzdory odlišné povaze předválečných a poválečných Nového rolí. Které prvky ve strukturované polysémii se ukázaly jako životaschopné, které bylo zapotřebí potlačit a které zdůraznit? A konečně je potřeba tuto transformaci historicky a ideologicky ukotvit, abychom pochopili okolnosti, které k proměně hvězdného obrazu vedly. Pokud se některé prvky v hvězdném obraze Oldřicha Nového mohou nadále rozvíjet a jiné nikoliv, čím byla tato selekce dána?

Závěrem

Právě představený disertační projekt navazuje na mou magisterskou diplomovou práci o Jiřině Štěpničkové jako národně laděné filmové hvězdě (GMITERKOVÁ 2010). I na stánkách disertace se hodlám nadále zabývat parametry prvorepublikové hvězdnosti, která představuje stále málo prozkoumané téma. V mnohých ohledech však aktuálně řešený výzkum dřívější práci překračuje, chce popsat o něco skrytější existenci hvězd v zestátněné kinematografii a poukázat na některé vitální prvky předválečných hvězdných obrazů, které ne vždy ladily s nově nastavenými podmínkami státního filmu. Takto definovaný projekt přinese dosti užitečný úhel pohledu na kontinuity s předchozím upořádáním kinematografie a pomůže uvědomit si setrvačnost jistých procesů, preferencí a obrazů i po roce 1945. Konečně neméně důležité je znovu si připomenout, jak důležité místo české herecké hvězdy v moderní historii měly a nadále mají.

⁶ V tomto ohledu je výjimečná pouze studie Madhava Prasada, která se zabývá specifickou situací poválečné indické kinematografie. V tomto geopolotickém prostředí se ve vzácném okamžiku nakumulovaly prvky vedoucí k proměně tří filmových hvězd v lídry vlastních politických stran. PRASAD, M. Madhava. 2004. *Reigning Stars. The political career of south Indian cinema*. In: FISCHER, Lucy – LANDY, Marcia (eds.). 2004. *Stars. The Film Reader*. New York, London: Routledge, 2004, s. 97–114.

Bibliografie

- AUSTIN, Thomas – BARKER, Martin (eds.). 2003. *Contemporary Hollywood Stardom*. London: Arnold.
- BAAROVÁ, Lída 1991. *Života sladké hořkosti*. Praha: Ametyst, 1991.
- BABINGTON, Bruce – DAVIES, Ann - POWRIE, Phil. 2004. *The Trouble with Men. Masculinities in European and Hollywood Cinema*. London, New York: Wallflower Press.
- BABINGTON, Bruce (ed.). 2002. *British Stars and Stardom. From Alma Taylor to Sean Connery*. Manchester: Manchester University Press.
- BEDNAŘÍK, Petr. 2003. *Arizace české kinematografie*. Praha: Karolinum.
- BENEŠ, Svatopluk. 2002. *Z mého alba*. Praha: X-Gem.
- BORDWELL, David – STAIGER, Janet – THOMPSON, Kristin. 1999. *The Classical Hollywood Cinema*. London: Routledge.
- BOUŠOVÁ, Kateřina – VAŠÁK - Čestmír – ZELENKA, Bedřich. 2005. *Kristián*. Praha: XYZ.
- BRDEČKA, Jiří. 1992. *Pod tou starou Lucernou a jiné vzpomínky*. Praha: Primus.
- BRUZZI, Stella. 1997. *Undressing Cinema. Clothing and identity in the movies*. London, New York: Routledge, 2004 (second edition).
- BUSZEK, Maria Elena. 2006. *Pin-Up Grrrls. Feminism, Sexuality, Popular culture*. Durnham, London: Duke University Press.
- CIBULKA, Aleš. 2008. *Nataša Gollová. Život tropí hlouposti*. Praha: Sláfká.
- CÍSAŘ, Jan. 2004. *Přehled dějin českého divadla II. 1862 - 1945*. Praha: AMU.
- COOK, Pam – DODD, Philip (eds.). 1997. *Women and film. A sight and sound reader*. London: Scarlett Press.
- ČERNÝ, František. 1997. *Dějiny českého divadla IV. Činoherní divadlo v Československé republice a za nacistické okupace*. Praha: Academia.
- DeCORDOVA, Richard. 2001. *Picture Personalities. The Emergence of the Star System in America*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press.
- DiBATTISTA, Maria. 2001. *Fast-Talking Dames*. New Haven, London: Yale University Press.
- DOLEŽAL, Jiří. 1996. *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha: NFA.
- DYER, Richard. 2004. *Heavenly Bodies. Film stars and society*. New York: Routledge.
- DYER, Richard. 1998. *Stars*. London: British film institute.
- DYER, Richard. 1997. *White: Essays on race and culture*. London: Routledge.
- FEIGELSON, Kristian - KOPAL, Petr (eds.). 2012. *Film a dějiny 3. Politická kamera. Film a stalinismus*. Praha: Casablanca.
- FIKEJZ, Miloš. 2006. *Český film. Herci a herečky. Díl I: A–K*. Praha: Libri.
- FIKEJZ, Miloš. 2007. *Český film. Herci a herečky. Díl II: L–Ř*. Praha: Libri.
- FIKEJZ, Miloš. 2008. *Český film. Herci a herečky. Díl III: S–Ž*. Praha: Libri.
- FISCHER, Lucy – LANDY, Marcia. 2004. *Stars. The Film Reader*. New York, London: Routledge.
- FRAIS, Josef – JIRAS, Pavel. 2001. *Adina Mandlová. Obrazový životopis*. Praha: Formát.
- FRAIS, Josef – JIRAS, Pavel. 2001. *Lída Baarová. Obrazový životopis*. Praha: Formát.
- FRAIS, Josef – JIRAS, Pavel. 2001. *Oldřich Nový. Obrazový životopis*. Praha: Formát.

- FROMÁČKOVÁ, Marie. 2008. *Zita Kabátová bez servítků*. Praha: BVD.
- GARNCARZ, Joseph, *Hvězdný systém ve výmarské kinematografii*. *Illuminace* 24, 2012, č. 1, s. 31–45.
- GEORGIEV, Adam. 2007. *Deník sestry Lídy Baarové*. Praha: Petrklíč.
- GLEDHILL, Christine (ed.). 1991. *Stardom, Industry of Desire*. London: Routledge.
- HAIN, Milan – KŘIPAČ, Jan (eds.). 2012. *Hugo Haas mezi středoevropskou a americkou kulturou*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- HOLMES, Su – REDMOND, Sean (eds.). 2010. *Stardom and celebrity. A reader*. Los Angeles, London, New Delhi: Sage, 2010 (second edition).
- CHMEL, Ladislav. 2005. *Vlasta Fabianová. Pěknej život to byl*. Praha: Petrklíč.
- JIRAS, Pavel. 2003. *Barrandov I. Vzestup k výšinám*. Praha: Gallery.
- JIRAS, Pavel. 2005. *Barrandov II. Zlatý věk*. Praha: Gallery.
- JIRAS, Pavel. 2006. *Barrandov III. Oáza uprostřed běsů*. Praha: Beta.
- JUST, Vladimír. 1991. *Věc - Vlasta Burian. I. díl*. Praha: Rozmluvy.
- JUST, Vladimír. 1993. *Věc - Vlasta Burian. II. díl*. Praha: Academia.
- KAŠPAR, Lukáš. 2007. *Český hraný film a filmaři za protektorátu*. Praha: Libri.
- KOHOUT, Eduard. 1975. *Divadlo aneb snář*. Praha: Odeon.
- KOHOUT, Jára. 1991. *Hop sem, hop tam*. Praha: Jan Kanzelsberger.
- KRAMER, Peter – LOVELL, Alan (eds.). 1999. *Screen Acting*. London: Routledge.
- KRONBAUEROVÁ, Jarmila. 1973. *Hodiny pod harlekýnem*. Praha: Melantrich.
- LANGR, Antonín - PAŘÍKOVÁ, Marie. 1969. *Oldřich Nový*. Praha: Orbis.
- MACNAB, Geoffrey. 2000. *Searching for Stars. Rethinking British Cinema*. London: Continuum.
- MANDLOVÁ, Adina. 1990. *Dneska se tomu už jen směju*. Praha: Československý filmový ústav.
- McARTHUR, Benjamin. 2000. *Actors and American Culture 1880–1920*. Iowa City: University of Iowa Press.
- MIHOLA, Rudolf. 2003. *Věra Ferbasová*. Praha: Petrklíč.
- MOSELEY, Rachel (ed.). 2005. *Fashioning Film Stars. Dress, Culture, Identity*. London: British Film Institute.
- MOTL, Stanislav. 2006. *Mraky nad Barrandovem*. Praha: Rybka Publishers.
- NAREMORE, James. 1998. *Acting in the cinema*. Los Angeles, Berkley: University of California Press.
- PEŠEK, Ladislav. 1977. *Tvář bez masky*. Praha: Odeon.
- PIVEC, Jan. 1985. *Thespidova kára Jana Pivce*. Praha: Odeon.
- ROHÁL, Robert. 2005. *Maminky, tetinky a tatínkové*. Praha: Petrklíč.
- SCHLIPPHACKE, Heidi, *Melancholly Empress. Queering Empire in Ernst Marischka's Sissi Films*. *Screen* 51, 2010, č. 3, s. 232 - 255.
- SKOPAL, Pavel (ed.). 2012. *Naplánovaná kinematografie. Český filmový průmysl 1945 až 1960*. Praha: Academia.
- SONNET, Esther, *Girl in the canoe. History, Teleology and the work of Star Construction in the Early Roles of Marilyn Monroe*. *Screen* 51, 2010, č. 1, s. 54–71.
- SUCHÝ, Ondřej. 2000. *Oldřich Nový přichází*. Praha: Brána.
- SZCZEPANIK, Petr (ed.). 2004. *Nová filmová historie*. Praha: Herrmann a synové.
- SZCZEPANIK, Petr. 2009. *Konzervy se slovy. Počátky zvukového filmu a česká mediální kultura 30. let*. Praha: Host.

- ŠULC, Miroslav. 2002. *Česká operetní kronika 1863–1945*. Vyprávění a fakta. Praha: Divadelní ústav.
- TASKER, Yvonne. 1993. *Spectacular Bodies. Genre, Gender and The Action Cinema*. London: Routledge.
- TAYLOR, Aaron. 2012. *Theorizing Film Acting*. New York: Routledge.
- TUNYS, Ladislav. 1996. *Jen pro ten dnešní den - v hlavní roli Oldřich Nový*. Praha: Ametyst.
- TUNYS, Ladislav. 1999. *Jindřich Plachta. Dobrák od kosti*. Praha: Ametyst.
- TUNYS, Ladislav. 1999. *Moje magická skryš. Otomar Korbelař vzpomíná....* Praha: Ametyst.
- TUNYS, Ladislav. 2001. *Poslední láska Oldřicha Nového*. Praha: X-Gem.
- TUNYS, Ladislav. 1992. *Šarm a šepety Oldřicha Nového*. Praha: Interpress.
- VAJČNEROVÁ, Pavlína. 2005. *Gustav Nezval. Oči spíše sympatické*. Praha: Brána.
- VALTROVÁ, Marie. 1995. *Svatopluk Beneš. Být hercem*. Praha: Brána.
- VICHI, Laura. 2001. *L'uomo visibile / The visible man. VIII. International Film Studies Conference*. Udine: Forum.
- VINCENDEAU, Ginette. 2000. *Stars and Stardom in French Cinema*. London: Continuum.
- VOSTRÝ, Jaroslav. 2003. *Zdeněk Štěpánek. Herec a dějiny*. Praha: Achát.
- WOJCIK, Pamela Robertson (ed.). 2004. *Movie Acting. The Film Reader*. New York: Routledge.

Archivní prameny

Oddělení písemných archiválií - Národní filmový archiv

(OPA - NFA), Praha:

Fondy institucí do roku 1945

- f. Elekta a. s.
- f. Filmové studio
- f. Lucernafilm s. r. o.
- f. Nacionalfilm s. r. o.

Fondy osobností

- f. Ferbasová, Věra
- f. Frič, Martin
- f. Grosslichtová, Truda
- f. Herci (sbírka jednotlivin)
- f. Lamač, Karel
- f. Slavínský, Vladimír
- f. Wasserman, Václav

Fondy institucí po roce 1945

- f. Ústředního ředitelství Československého státního filmu (ÚŘ ČSF - nezpracováno)
- f. Divadlo československého filmu (nezpracováno)

Divadelní oddělení Národního muzea

– f. Oldřich Nový

Archiv Českého rozhlasu

Literární archiv Památníku národního písemnictví

Soukromý archiv Miloše Janouška (tajemník Oldřicha Nového)

Barrandov Studio a. s. (archiv Filmového studia Barrandov)